

Симонида Пејчић

СУДБИНА КУЛТУРНИХ И ЕТНИЧКИХ ИДЕНТИТЕТА НА БАЛКАНУ*

Зборник радова *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана* је резултат рада научног скупа са међународним учешћем истоименог назива, који је одржан 02. и 03. децембра 2005. године на Филозофском факултету у Нишу. Одржавање овог скупа везано је за истраживачку делатност тима истраживача на пројекту «Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције» (1310), који је реализовао Институт за социологију Филозофског факултета Универзитета у Нишу, уз подршку Министарства за науку, технологије и развој Републике Србије.

Радови у зборнику су подељени у две тематске целине: «Глобализација и регионализација Балкана» и «Културни и етнички идентитети на Балкану», у којима је настављена проблематизација кључних димензија овог пројекта: места и улоге културних и етничких односа у контексту стратегија развоја, регионализације и евроинтеграције Балкана, као и остваривања неопходних друштвених предуслова за интензивнију сарадњу и интеграцију у региону. Радови садрже прелиминарне компаративне анализе емпиријског материјала теренског истраживања, а посебан допринос дају прилози истраживача из Бугарске и Македоније о природи транзиционог процеса у својим земљама.

У првом тематском блоку разматрају се савремени процеси глобализације и могућности регионализације Балкана, стога аутор првог рада у овој целини (Љ. Митровић) истиче да је улазак у процесе евроинтеграције судбоносно питање за даљи развој балканских земаља. Такође наглашава значај грађења стратегије интеркултуралног дијалога отвореног за нове синтезе, кроз који је могуће изграђивати отворени европски плурални идентитет и успоставити модерно грађанско мултикултурно друштво.

Кроз анализу амбивалентне природе бића Номо Globatus-a, Петре Георгиевски, указује на противречну природу процеса глобализације која истовремено уједињује и раздваја народе.

Под утицајем глобализације, мења се и наш свакодневни живот унутар националних граница, сматра Божо Милошевић. У извесном смислу ти процеси су на нов начин ре-афирмисали потенцијал националног идентитета у глобалним оквирима.

Као кључни фактор интеграције Данило Ж. Марковић означава друштвену елиту као ону снагу у друштву која највише може утицати на остварење тог циља. Аутор у раду поставља питања: ко чини друштвену елиту у балканским државама, да ли она има сазнања о постојању заједничких интереса и да ли је спремна да утиче на усмеравање развоја у циљу његовог остваривања.

* *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана* (приредили: Љубиша Митровић, Драгољуб Б. Ђорђевић и Драган Тодоровић), Филозофски факултет-Свен, Ниш, 2005.

Успешна европеизација није могућа без успешне регионалне сарадње, наглашава Зоран Видојевић у свом раду. Остварење балканске сарадње, примећује аутор, није могуће без раскида са наслеђеним и новоствореним слојевима «балканизације» и развијања политике иновативног развоја и модерне културе мира.

На изазове глобализације појединац често одговара прибегавајући симболичким формама идентификације којим се штити од свега онога што се доживљава као ново, непознато, али ипак неминовно. Драгана Захаријевски емпиријске податке о националној изолованости, културној глорификацији и породичној затворености у Србији, посматра као специфичне одговоре на изазове друштвених промена. Кључно питање које се поставља у овом раду јесте да ли су ти облици «групне солидарности» латентни или манифестни фактори ретрадиционализације.

Да крупне промене у друштву бивају праћене стварањем нових просветних садржаја потврђује Наталија Јовановић која у свом раду прати раздобље српске револуције, време обнове српске државе и стварања Кнежевине Србије. У овом периоду српске националне историје јављају се значајни просветни садржаји као израз историјских процеса и колективног сећања, као и резултат буђења националног и државног програма у Србији, а све са циљем уобличавања националног и културног идентитета.

На крају ове целине рад који у самом наслову носи упитност: Србија на Балкану: дијалог или бег у идентитетско огњиште? аутора Ђокице Јовановића. Рад отвара бројна питања с обзиром на присуство интегративних (глобализација) процеса и растућег међусобног удаљавања балканских земаља. Као основну претпоставку регионалне стабилност аутор исправно означава међукултурну сарадњу и указује на проблем налажења делотворног модела међукултурног дијалога.

Други тематски блок који проблематизује културне и етничке идентитете на Балкану почиње прилогом Тодора Куљића, у коме се расправља о појму идентитета, његовој еволуцији кроз историју, као и о ограничениости употребе овог «помодног» појма. У следећем раду разматран је проблем успостављања колективног идентитета у фрагментисаном друштву Србије. Слободан Миладиновић, указује на чињеницу да се појединачни подидентитети не стапају у један хомогени колективни идентитет, већ се често налазе као унутрашње неконзистентни и међусобно противречни, што у крајњој линији друштво Србије води у заостајање за развијеним делом света.

Одлике политичког идентитета (политичке културе) Срба је тема којом се бави Бранислав Стевановић у свом раду, наглашавајући да је у досадашњој историји србијанско друштво углавном било органско и традиционално за разлику од либералног и грађанског. Истовремено, запажа аутор, идеје парламентарне демократије сваким даном добијају на важности, а за свог носиоца имају пре свега у храбром, слободном и креативном грађанину, «наоружаном» демократском политичком културом.

Наведене особине српског друштва нису доминантне у свим подручјима и регионима Србије. Управо подунавска регија у свом централном – војвођанском делу представља јединствену мултикултурну регију. Нарочиту улогу у стварању модерног амбијента мултикултуралности има интензивирање регионалне сарадње и процеса интеграције у Европску унију, о чему Радивој Степанов и Валентина Соколовска пружају низ компаративних примера.

О стварној демократизацији једног друштва може се закључивати тек на основу одношења према мањинским групама и на основу друштвених представа о њима. У свом раду, Велина Топалова представља резултате компаративног трансевропског истраживања друштвене представе о Ромима у Европи. Анализом података утврђена

је тенденција да се овој етничкој групи приписују карактеристике које имају везе са природом, као и на јаче испољавање ове тенденције у земљама Источне у поређењу са земљама Западне Европе. Неповољан положај Рома у друштву, негативно одношење према њима ствара могућности за јављање етничког и религијског конфликта. Нарочито забрињава чињеница, по Богдани Тодоровој, да се половина ромског становништва у Бугарској које припада исламу самоопредељује као турско, при чему се његово понашање не истражује и потцењује, што представља ризик.

Након прилога истраживача из Бугарске, следи анализа етностатистичких података последњег пописа становништва. У раду Наде Радушки указано је и на релевантне квантитативне и квалитативне етнодемографске промене које су се десиле у временском периоду од 1981. до 2002. године.

Ненад Поповић у свом раду коментарише резултате пилот истраживања о идентитетима, изведеног међу студентима социологије на нишком универзитету. У раду је представљен инструмент помоћу кога се испитују различити аспекти групног идентитета и региструје испитаников однос према различитим аспектима свог (личног и колективног) идентитета.

Последњи рад у зборнику (аутора Слободана Керкеза) заснива се на историјској анализи дешавања у српском друштву у периоду од 1941. до 1945. године, када се јавља идеја сталешке државе. У трагичном положају Србије 1941. године долази до израстања националне идеологије, која добија екстремне националистичке димензије, засноване на величању српске прошлости и апсолутизацији националне заједнице.

Зборник радова «Културни и етнички односи у процесу глобализације и регионализације Балкана», доприноси дубљем сагледавању културних и етничких односа у контексту регионализације и евроинтеграције Балкана. Нарочити допринос свеобухватног сагледавања пружају радови истраживача засновани на компаративним анализама емпиријског материјала из Бугарске и Македоније. На основу свега тога, зборник радова може послужити као солидна платформа грађењу стратегије боље сарадње и интеграције држава у региону.

